

Üzüm Üretiminde İyi Tarım Uygulamalarının Ekonomik Analizi: Trakya Bölgesi Örneği

¹Başak AYDIN*, ²Mehmet Ali KİRACI, ³Duygu AKTÜRK, ¹Erol ÖZKAN, ⁴Harun HURMA

¹ Atatürk Toprak Su ve Tarımsal Meteoroloji Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Kırklareli

² Bağcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Tekirdağ

³ Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Çanakkale

⁴ Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Tekirdağ

Sorumlu yazar: basak.aydin@tarim.gov.tr

Geliş Tarihi: 06.04.2017

Düzeltilme Geliş Tarihi: 27.04.2017

Kabul Tarihi: 02.08.2017

Özet

Bu çalışma, Trakya Bölgesinde iyi tarım uygulaması yapan ve yapmayan üzüm üreten tarım işletmelerini kapsamaktadır. Çalışmanın temel amacı, iyi tarım uygulaması yapan ve yapmayan işletmelerin ekonomik olarak karşılaştırılmasıdır. Kırklareli, Edirne ve Tekirdağ illerinde iyi tarım uygulaması yapan 27 üzüm üreticisinin tamamıyla, aynı sayıda iyi tarım uygulaması yapmayan üzüm üreticisi ile anket çalışması yapılmıştır. Trakya Bölgesinde iyi tarım uygulaması yapan işletmelerde bir kg üzüm yetiştirilmenin maliyeti 1.12 TL/da, iyi tarım uygulaması yapmayan işletmelerde 1.14/da TL olarak belirlenmiştir. İyi tarım uygulaması yapan işletmelerde toplam masraflar 1341.56 TL/da, gayri safi üretim değeri 1825 TL/da, brüt kâr 1034.85 TL/da, mutlak kâr 483.45 TL/da, nispi kâr 1.36 olarak hesaplanmıştır. İyi tarım uygulaması yapmayan işletmelerde toplam masraflar 1366.45 TL/da, gayri safi üretim değeri 1800 TL/da, brüt kâr 988.94 TL/da, mutlak kâr 433.55 TL/da, nispi kâr ise 1.32 olarak belirlenmiştir. Her iki üretim tarzında da üzüm yetiştiriciliği kârlı olmakla birlikte, iyi tarım uygulaması yapan işletmelerde üzüm yetiştiriciliği daha kârlı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: İyi tarım uygulamaları, maliyet, mutlak kâr, nispi kâr, Trakya

Economic Analysis of Good Agricultural Practices in Grape Farming: Case of Thrace Region

Abstract

This study includes the vineyard farms which apply and do not apply good agricultural practices in Thrace Region. The basic purpose of this study is the economical comparison of the farms applying and not applying good agricultural practices. The 27 grape producers who applied good agricultural practices were interviewed and data were gathered by using questionnaire method in Kırklareli, Edirne and Tekirdağ provinces. In the same provinces, the same survey was also conducted with the same number of producers which do not apply good agricultural practices. In Thrace Region, the one kg grape production cost was calculated 1.12 TL in the farms which applied good agriculture while it was calculated 1.14 TL at the farms which did not apply the good agriculture. Total production cost, gross production value, gross profit, net profit and relative profit were determined to be respectively as 1341.56 TL, 1825 TL, 1034.85TL, 483.45 TL and 1.36 in the farms applying good agricultural practices. Total production cost, gross production value, gross profit, net profit and relative profit were determined to be respectively as 1366.45 TL, 1800 TL, 988.94 TL, 433.55 TL and 1.32 in the farms not applying good agricultural practices. Grape farming is profitable in both production types but grape farming is more profitable in the farms applying good agricultural practices.

Key words: Good agricultural practices, cost, net profit, relative profit, Thrace

Giriş

Günümüzde, toplumların en büyük gereksinimi güvenli gıda maddeleri sağlamaktır. Dünya nüfusunun hızla artması, gelişen teknolojiye bağlı çevre kirliliği, ekonomik güçsüzlük ve eğitim yetersizliği beslenme sorunlarını derinleştirmekte ve güvenli gıda teminini zorlaştırmaktadır. Sanayileşme ile birlikte yaşam standardının yükselmesi karşısında, gıda üretiminde ve kullanımında yeni eğilimler oluşmuştur. Tüketiciler daha çok hazır gıda maddelerine yönelmiş ve bunun sonucu olarak çok çeşitli gıda maddeleri üreten ve hazırlayan sanayiler gelişmiştir. Bu durumda, çeşitli gıda maddeleri ile karşı karşıya kalan tüketiciyi, sağlık ve ekonomik yönlerden korumak üzere gıda kontrol hizmetleri önem kazanmıştır. Türkiye’de gıda endüstrisi açısından son yıllarda hızlı gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak güncel değişiklikler, bu gelişmelerin daha da ileri götürülmesini zorunlu kılmaktadır (Anonim, 2014a).

Çağın gerektirdiği tempolu yaşamla birlikte, artan gelir düzeyi ve eğitim seviyesi ile tüketiciler güvenli gıda tüketimine daha fazla önem vermeye başlamıştır. Tüketiciler doğrudan tükettikleri tarımsal ürünler başta olmak üzere, satın aldıkları tüm gıda ürünlerinin güvenliğinden emin olmak istemektedir. Bu nedenle gerek doğrudan tarımsal ürünlerin, gerekse işlenmiş gıda ürünlerinin güvenle üretildiğinin garantisini tüketicilere sunabilmek için, birtakim sistemler ve standartların oluşturulması gerekliliği kaçınılmaz olmuştur. FAO tarafından, “tarımsal üretim sisteminin sosyal açıdan yaşanabilir, ekonomik açıdan kârlı ve verimli, insan sağlığını koruyan, hayvan sağlığı ve refahı ile çevreye önem veren bir hale getirmek için uygulanması gereken işlemler” olarak tanımlanan İyi Tarım Uygulamaları (İTU) konusundaki gelişmeler, Türkiye’de toplam tarımsal üretim ve ihracat miktarlarının iç ve dış pazarda rekabet edecek seviyeye ulaşmasında önemli rol oynayacaktır. Bu sayede dış pazara kaliteli ve güvenli ürün sunulurken, iç pazarda tüketicilerin sağlıklı ve güvenilir ürün tüketmeleri sağlanmış olacaktır (Anonim, 2014b).

Üzüm, iklim ve toprak yönünden fazla seçici olmaması ve alternatif değerlendirme olanaklarına sahip olması nedeniyle dünyada ve Türkiye’de yetiştiriciliği yapılan yaygın kültür bitkilerinden biridir (Semerci ve ark., 2015; Çakır ve ark., 2017). Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 2014 yılı istatistiklerine göre Türkiye, dünyada bağ alanı bakımından 5. ve üzüm üretimi bakımından 6. sırada olan önemli bir ülkedir. Ülkeler üzüm üretim miktarı açısından değerlendirildiğinde; Çin, ABD, İtalya, İspanya, Fransa ve Türkiye olarak sıralanmaktadır. Bu ülkelerden Fransa ve İspanya şaraplık üzüm üretimi ile ön plana çıkarken, İtalya sofralık ve

şaraplık, ABD ve Çin sofralık, kurutmalık ve şaraplık ve Türkiye ise hem sofralık hem de kurutmalık üzüm üretimi ile öne çıkmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2016 yılı itibarıyla Türkiye’de üzüm üretim alanı 435227 ha ve üzüm üretimi 4 milyon tondur. Üretilen üzümlerin %49.8’i sofralık, %38.4’ü kurutmalık ve %11.8’i şıralık/şaraplık özelliği olan üzümlerdir. Çakır ve ark (2014a) Diyarbakır ili Eğil ilçesinde yapmış oldukları çalışmada, üreticilerin tamamının şıralık amacıyla üzüm yetiştiriciliği yaptıklarını, Çakır ve ark (2014b) Diyarbakır ili Lice ilçesinde yapmış oldukları diğer çalışmada ise üreticilerin genel olarak üzüm yetiştiriciliğini sofralık (%24), kurutmalık (%2) ve şıralık (%98) olarak yaptıklarını belirtmişlerdir. “Mardin İli Savur İlçesi Bağ İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Potansiyeli” isimli Çakır ve ark (2015) tarafından yapılan diğer bir çalışmada, üreticilerin üzüm yetiştiriciliğini genel olarak sofralık (%69), kurutmalık (%79) ve şıralık (%50) olarak yaptıkları belirlenmiştir. Çakır ve ark (2017) tarafından Mardin ili Nusaybin ilçesinde yapılan çalışmada üreticilerin tamamının üzüm yetiştiriciliğini sofralık ve kurutmalık olarak yaptıkları, şıralık olarak yapılan üretim oranının ise %41 olduğu belirlenmiştir.

Ege Bölgesi, bağ alanı ve üzüm üretimi en fazla olan bölge olurken, bu bölgeyi sırasıyla Akdeniz, Güneydoğu, Orta Anadolu, Marmara, Doğu Anadolu ve yüksek nem nedenleriyle bağcılık bakımından oldukça düşük bir potansiyelin olduğu Karadeniz Bölgesi izlemektedir.

Marmara Bölgesi’nin Trakya kesiminde şaraplık, Anadolu tarafında ise orta mevsim ve geç mevsimde olgunlaşan sofralık üzüm çeşitleri yetiştirilmektedir. Tekirdağ ve Edirne’de şaraplık üzüm üretimi çok yaygındır ve ürünler genellikle özel sektöre ait şarap fabrikalarında değerlendirilmektedir. Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli illeri (Trakya Bölgesi) Türkiye’nin önemli bağcı illeri arasındadır. Bölge bağ alanları Türkiye bağ alanlarının yaklaşık %1’ini oluşturmaktadır. Bölgede şaraplık ve sofralık amaçlı bağcılık yapılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu 2016 yılı kayıtlarına göre bölgede 6166.2 ha bağ alanında 56794 ton üzüm üretilmektedir.

Kırklareli ilinde 2012 yılında 7 üretici 1705.8 ha alanda, Edirne ilinde 15 üretici 1141.3 ha alanda, Tekirdağ ilinde ise 23 üretici 303.6 ha alanda iyi tarım uygulaması yapmışlardır. Türkiye genelinde ise toplam 3676 üretici 83717.1 ha alanda iyi tarım uygulaması yapmıştır. Araştırmanın yürütüldüğü illerdeki üretici sayısının Türkiye içindeki payı %1.22, üretim alanının payı ise %3.76’dır (Anonim, 2014c).

Bu çalışmada, Trakya Bölgesinde üzüm üretiminde iyi tarım uygulaması yapan ve yapmayan işletmelerde üzüm üretiminin ekonomik

değerlendirilmesi yapılmış, girdi maliyetleri ve miktarları tespit edilmiştir.

Materyal ve Yöntem

Materyal

Araştırmanın ana materyalini Kırklareli, Edirne ve Tekirdağ illerinde üzüm üretiminde iyi tarım uygulayan ve uygulamayan üreticilerle yapılan anket çalışmaları oluşturmuştur. Bununla birlikte araştırma konusuyla ilgili olarak daha önce yapılmış olan yerli ve yabancı çalışmalar ve istatistiklerden de yararlanılmıştır.

Yöntem

Örneklemede kullanılan metod

Kırklareli, Edirne ve Tekirdağ illerinde tam sayım yöntemine göre, iyi tarım uygulaması yapan 27 üzüm üreticisinin tamamıyla anket çalışması yapılmıştır. Çalışmada, iyi tarım yapan ve yapmayan işletmelerin karşılaştırılabilmesi için, aynı bölgede ve aynı sayıda, benzer özellikte iyi tarım yapmayan üzüm üreticisi ile anket çalışması yapılmıştır.

Verilerin analizinde kullanılan metod

İşletme giderleri bütçe analiz yöntemi, üretim giderleri alternatif maliyet unsuru yöntemi ile saptanmıştır. İyi tarım yapan ile yapmayan işletmelerde üzüm üretimi için harcanan değişken ve sabit masraflar, bir kg ürün maliyeti, verim ve gayrisafi üretim değerleri, brüt kâr ve mutlak kâr değerleri, nispi kârlılık oranları belirlenerek ekonomik anlamda karşılaştırmaları yapılmıştır.

Aile iş gücü ücret karşılığının hesaplanmasında araştırma yöresindeki kadın ve erkek işçilere verilen günlük ücretler esas alınmıştır. Döner sermaye faizi değişen bir masraf olup, üretim faaliyetine yatırılan sermayenin fırsat maliyetini yansıtmaktadır. Döner sermaye faizi, değişen masraflara T.C. Ziraat Bankasının bitkisel üretim kredilerine uyguladığı faiz oranının yarısı uygulanarak (%5) hesaplanmıştır. Çıplak arazi değerinin faizi, araştırma bölgesindeki çıplak arazinin cari alım satım değerinin %5'i alınarak tespit edilmiştir (Kıral ve ark., 1999). Tesis sermayesi faizi ise toplam tesis masrafları yarı değerine %5 faiz uygulanarak hesaplanmıştır. Tesis masrafları toplamının (4 yıl) bahçenin ekonomik ömrüne bölünmesiyle, tesis masrafları amortisman payı bulunmuştur. Bu dönemde her yıl yapılan masrafların toplamına, o yıl gerçekleşen masrafları %5'i normal faiz gideri olarak eklenmiştir. Genel idari giderlerinin hesaplanmasında ise değişken masraf toplamının %3'ü alınmıştır. Ayrıca çıplak arazi kıymeti değerinin %5'i de her yıl bu masraflara ilave edilmiştir (Açıl ve Demirci, 1984).

İyi tarım uygulaması yapılan üzümde, sertifikasyon ücreti ve analiz ücretleri değişken

masraf olarak alınmıştır. İTU için üretim alanında yapılması zorunlu ilaç deposu, ilaç dolabı, yangın söndürme ekipmanları, maske, gözlük eldiven, palet, metal varil, ilaç hazırlama ünitesi, ilk yardım kutusu, tuvalet vb. için yıllık amortisman oranları hesaplanarak, sabit masraflar kısmında tesis masrafları amortisman payına ilave edilmiştir. Üzüm üretim faaliyetinin başarı düzeyinin değerlendirilebilmesi ve iyi tarım uygulama durumunun karşılaştırılmasında birim alana brüt, mutlak ve nispi kâr göstergeleri kullanılmıştır. Bu göstergelerin hesaplanmasında;

Brüt kâr = Gayrisafi üretim değeri - Değişken masraflar,

Mutlak (Net) kâr = Gayrisafi üretim değeri - Üretim masrafları

Nispi (Oransal) kâr = Gayrisafi üretim değeri/Üretim masrafları,

formülleri kullanılmıştır (Açıl ve Demirci, 1984; Kıral ve ark.,1999; Tanrıvermiş, 2000).

Bulgular ve Tartışma

Makine Çeki Gücü ve İş Gücü İhtiyaçları

İşletmelerin işgücü ve çeki gücü kullanımları incelenmiştir. Üzüm üretim faaliyetinde işgücü kullanımı incelendiğinde, iyi tarım uygulaması yapan işletmelerde 57.95 saat, iyi tarım uygulaması yapmayan işletmelerde ise 58.05 saat işgücüne gereksinim olduğu belirlenmiştir (Çizelge 1). İyi tarım uygulaması yapan işletmelerde kullanılan işgücünün %68.08'i bakım işlerinde, %31.92'si hasat-harman işlerinde kullanılmaktadır. Toplam işgücünün %28.13'ü hasatta, %20.71'i ilaçlamada, %13.55'i budamada, %9.84'ü ara sürümde, %7.08'i çubuk toplamada, %6.90'ı gübrelemede, %6.38'i filiz ve uç almada, %3.79'u pazara taşımada, %3.62'si güz sürümü ve boğaz açmada kullanılmaktadır.

İyi tarım uygulaması yapmayan işletmelerde ise kullanılan işgücünün %68.99'u bakım işlerinde, %31.01'i hasat-harman işlerinde kullanılmaktadır. Toplam işgücünün %27.22'si hasatta, %21.36'sı ilaçlamada, %13.70'i budamada, %9.99'u ara sürümde, %7.15'i çubuk toplamada, %6.63'ü gübrelemede, %6.55'i filiz ve uç almada, %3.79'u pazara taşımada, %3.62'si güz sürümü ve boğaz açmada kullanılmaktadır.

Üzüm üretim faaliyetinde çeki gücü kullanımı Çizelge 2'de verilmiştir. İyi tarım uygulaması yapan işletmelerde 22 saat, iyi tarım uygulaması yapmayan işletmelerde ise 22.50 saat çeki gücüne gereksinim olduğu belirlenmiştir (Çizelge 2). İyi tarım uygulaması yapan işletmelerde toplam çeki gücünün %54.55'i ilaçlamada, %25.91'i ara sürümde, %10'u pazara taşımada, %9.55'i güz

sürümü ve boğaz açmada kullanılmaktadır. İyi tarım uygulaması yapmayan işletmelerde toplam çeki gücünün %55.11'i ilaçlamada, %25.78'i ara

sürümde, %9.78'i pazara taşımada, %9.33'ü güz sürümü ve boğaz açmada kullanılmaktadır.

Çizelge 1. Üzüm üretiminde işgücü kullanımı

Üretim İşlemleri	İTU yapan		İTU yapmayan	
	Saat	%	Saat	%
1. Bakım (a+b+c+d+e+f+g)	39.45	68.08	40.05	68.99
a. Budama	7.85	13.55	7.95	13.70
b. Çubuk toplama	4.10	7.08	4.15	7.15
c. Gübreleme	4.00	6.90	3.85	6.63
d. Güz sürümü/boğaz açma	2.10	3.62	2.10	3.62
e. Ara sürüm	5.70	9.84	5.80	9.99
f. Filiz ve uç alma	3.70	6.38	3.80	6.55
g. İlaçlama	12.00	20.71	12.40	21.36
2. Hasat-Harman (h+ı)	18.50	31.92	18.00	31.01
h. Hasat (kesme, ayırma, ambalaj)	16.30	28.13	15.80	27.22
ı. Pazara taşıma (yükleme-boşaltma)	2.20	3.79	2.20	3.79
3. Toplam (1+2)	57.95	100.00	58.05	100.00

Çizelge 2. Üzüm üretiminde çeki gücü kullanımı

Üretim İşlemleri	İTU yapan		İTU yapmayan	
	Saat	%	Saat	%
1. Bakım (a+b+c)	19.80	90.00	20.30	90.22
a. Güz sürümü/boğaz açma	2.10	9.54	2.10	9.33
b. Ara sürüm	5.70	25.91	5.80	25.78
c. İlaçlama	12.00	54.55	12.40	55.11
2. Hasat-Harman (Pazara taşıma)	2.20	10.00	2.20	9.78
3. Toplam (1+2)	22.00	100.00	22.50	100.00

Üzüm üretiminde üretim masrafları ve kârlılık göstergeleri

Üzüm üretimi yapan işletmelerin masraf kalemleri ve toplam üretim masrafları içindeki payları Çizelge 3'de verilmiştir.

İyi tarım uygulaması yapan işletmelerde değişken masraflar toplamı 790.15 TL/da, sabit masraflar toplamı 551.40 TL/da olarak hesaplanmış olup, toplam üretim masrafları 1341.55 TL/da olarak belirlenmiştir. Değişken masrafların toplam üretim masrafları içindeki payı %58.90, sabit masrafların payı ise %41.10 olarak belirlenmiştir. Üretim masraflarının yaklaşık dörtte birini sabit masraf kalemlerinden çıplak arazi değeri faizi oluşturmaktadır (%26.09). Değişken masraflar içerisinde yer alan ilaç masraflarının toplam üretim masrafları içindeki payı %19.68, işçilik masraflarının payı %14.22, ekipman masraflarının payı %14.16 olarak hesaplanmıştır. Üretim masraflarının %2.74'ü gübre masrafları, %2.24'ü ise kasa-ambalaj malzemesi masraflarından oluşmaktadır. Sertifikasyon ücreti ve analiz ücreti, iyi tarım uygulaması yapan işletmelerde değişken masraf unsuru olarak alınmış olup, sertifikasyon ücreti toplam üretim masraflarının %1.78'ini, analiz ücretleri ise %0.23'ünü oluşturmaktadır.

İyi tarım uygulaması yapmayan işletmelerde değişken masraflar toplamı 811.06 TL/da, sabit masraflar toplamı 555.39 TL/da olarak hesaplanmış olup, toplam üretim masrafları 1366.45 TL/da olarak belirlenmiştir. Değişken masrafların toplam üretim masrafları içindeki payı %59.36, sabit masrafların payı ise %40.64 olarak belirlenmiştir. Üretim masraflarının yaklaşık dörtte birini sabit masraf kalemlerinden çıplak arazi değeri faizi oluşturmaktadır (%25.61). Değişken masraflar içerisinde yer alan ilaç masraflarının toplam üretim masrafları içindeki payı %21.08, ekipman masraflarının payı %15.00, işçilik masraflarının payı %13.81 olarak hesaplanmıştır. Üretim masraflarının %3.38'i gübre masrafları, %2.20'si ise kasa-ambalaj malzemesi masraflarından oluşmaktadır.

İyi tarım uygulaması yapan ve yapmayan işletmelerin ekonomik karşılaştırması Çizelge 4'te verilmiştir. Verim açısından karşılaştırıldığında her iki üretim tarzında ortalama verim 1200 kg/da olarak belirlenmiş olup, farklılık göstermemektedir. İyi tarım uygulaması yapan işletmelerde bir kg üzüm yetiştirmenin maliyeti 1.12 TL olarak hesaplanmış olup, iyi tarım uygulaması desteği eklendiğinde gayri safi üretim değeri 1825 TL/da, brüt kâr 1034.85 TL/da, mutlak kâr 483.45 TL/da olarak

belirlenmiştir. Nispi kâr 1.36 olarak hesaplanmış olup, iyi tarım uygulaması yapan işletmelerde üzüm yetiştiriciliğinin kârlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3. Masraf kalemleri ve toplam üretim masrafları içindeki payı

Masraflar	İTU yapan		İTU yapmayan	
	TL/da	%	TL/da	%
a. İşçilik	190.75	14.22	188.75	13.81
b. Ekipman	190.00	14.16	205.00	15.00
c. Gübre	36.75	2.74	46.25	3.38
d. İlaç	264.00	19.68	288.00	21.07
e. Kasa-ambalaj malzemesi	30.00	2.24	30.00	2.20
f. Sertifikasyon ücreti	23.86	1.78	0.00	0.00
g. Analiz ücreti	3.10	0.23	0.00	0.00
h. Döner sermaye faizi	51.69	3.85	53.06	3.88
1. Değişken masraflar (a+b+...+g+h)	790.15	58.90	811.06	59.36
ı. Genel idari giderler	23.70	1.77	24.33	1.78
i. Çıplak arazi değeri faizi	350.00	26.09	350.00	25.61
j. Tesis masrafları amortisman payı	104.65	7.80	120.71	8.83
k. Tesis masrafları faizi	73.05	5.44	60.35	4.42
2. Sabit masraflar (ı+i+j+k)	551.40	41.10	555.39	40.64
3. Üretim masrafları (1+2)	1341.55	100.00	1366.45	100.00

Çizelge 4. Kârlılık göstergeleri

	İTU yapan	İTU yapmayan
Verim (kg/da)	1200.00	1200.00
Satış fiyatı (TL/kg)	1.50	1.50
GSÜD (TL/da)	1825.00	1800.00
Değişken masraflar (TL/da)	790.15	811.06
Sabit masraflar (TL/da)	551.40	555.39
Üretim masrafları (TL/da)	1341.55	1366.45
Birim maliyet (TL/kg)	1.12	1.14
Brüt kâr (TL/da)	1034.85	988.94
Mutlak kâr (TL/da)	483.45	433.55
Nispi kâr	1.36	1.32

İyi tarım uygulaması yapmayan işletmelerde bir kg üzüm yetiştirmenin maliyeti 1.14 TL olarak hesaplanmış olup, gayri safi üretim değeri 1800 TL/da, brüt kâr 988.94 TL/da, mutlak kâr 433.55 TL/da olarak belirlenmiştir. Nispi kâr 1.32 olarak hesaplanmış olup, iyi tarım uygulaması yapan işletmelerde üzüm yetiştiriciliğinin kârlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Her iki üretim tarzında da üzüm yetiştiriciliği kârlı olmakla birlikte, iyi tarım uygulaması yapan işletmelerde üzüm yetiştiriciliği daha kârlı görülmektedir. Özkan ve ark. (2005), Antalya koşullarında serada ve açıkta üzüm üretiminin ekonomik karşılaştırmasını yapmışlardır. Serada üzüm üretiminde nispi kâr 1.77, açıkta üzüm üretiminde nispi kâr 2.21 olarak belirlenmiştir. Erkoyuncu (2008). Ankara ili Beypazarı ilçesinde organik ve geleneksel domates yetiştiriciliğinin karşılaştırmalı ekonomik analizini yapmış ve organik domates yetiştiriciliğinde elde edilen kârın

geleneksel domates yetiştiriciliğine göre daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Bayramoğlu ve ark. (2010) çalışmalarında, sofralık ve şaraplık üzüm üretiminin ekonomik analizi yapmışlardır. Her iki çeşitte de, değişken masrafların toplam üretim masrafları içindeki payı sabit masraflara göre daha yüksektir. Şaraplık üzüm üretiminde nispi kâr 1.90, sofralık üzüm üretiminde ise 1.67 olarak belirlenmiştir. Karabat ve ark. (2015) tarafından yapılan çalışmada, iyi tarım uygulaması yapan işletmelerde nispi kâr 1.85, iyi tarım uygulaması yapmayan işletmelerde 1.43 olarak belirlenmiştir. Şirikçi ve Gül (2016), çalışmalarında Kahramanmaraş ilinde üzümde üretim maliyetleri ve kârlılıklarındaki gelişimi analiz etmişler ve üretim masraflarının önemli kısmını değişken masrafların oluşturduğunu belirlemiştir. Uysal ve Ateş (2016), çalışmalarında organik ve konvansiyonel tüplü asma fidanı üretim maliyet ve kârını

hesaplamışlar ve organik tüplü asma fidan üretiminin daha kârlı olduğu sonucuna varmışlardır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma bölgesinde ele alınan üzüm üretiminde iyi tarım uygulayan ve iyi tarım uygulamayan üreticilerde verim ve maliyet açısından birbirine benzer sonuçlar çıkmıştır. Bunun nedeni, iyi tarım uygulamaları yapan üzüm üreticilerinin her ne kadar ilaç, gübre ve sulama suyu uygulamalarını daha düşük miktarda ve bedelde yapmalarına karşılık ürün satış fiyatında farklılığın olmaması ve iyi tarım uygulamasındaki ekstra masraflardır. Ancak İyi Tarım Uygulamalarındaki temel amaçlardan bir tanesi bilinçsiz ilaç kullanımının önüne geçilmesidir. Söz konusu çalışmada da iyi tarım uygulaması geçekleştiren üzüm üreticilerinin iyi tarım uygulaması yapmayanlara göre daha az miktarda ilaç uyguladığı ortaya çıkmıştır.

İyi Tarım Uygulamaları yapan üzüm üreticilerinin ürünleri pazarda farklı fiyata satılmadığından üzüm üretiminde üreticilerin iyi tarıma olan ilgileri artmamaktadır. Bu ürünlerin satışının kolaylaştırılması ve pazarda bazı kolaylıkların sağlanması bu uygulamalara olan ilgiyi arttıracaktır. Söz konusu ürünler dış pazarda da GLOBALGAP sertifikası ile sertifikalandırılmalıdır. Bu noktada iyi tarım uygulamaları ile GLOBALGAP'in eşleştirilme çalışmaları yapılması gereklidir. Söz konusu eşleştirme çalışması neticesinde gerek taze gerekse kurutmalık olarak ihraç edilen üzümlerin fiyatları üretici aleyhine gelişecektir.

Öncelikle bütçe dengeleri ve olanaklar ölçüsünde iyi tarım uygulamalarında destek miktarının artırılmasına çalışılmalıdır. İkincil olarak iyi tarım ürünlerinin pazar koşullarının iyileştirilmesinde yarar bulunmaktadır. Diğer deyişle bu ürünlere pazar ayrıcalığı getirilmesi için çalışmalar yürütülmesinde yarar öngörülmektedir. Bunların yanında tüketicilerin de iyi tarım ürünleri konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi sağlanarak, bu ürünlere karşı tüketici tercihi sağlanması önemlidir. Bu önerilerin yanı sıra bu konuda yapılmakta olan üretici eğitimlerine daha fazla önem verilerek ve daha fazla yoğunlaştırılarak devamında ve bu şekilde etkinliklerinin artırılmasında yarar olacağı şüphe götürmez.

Teşekkür

Bu çalışma, TAGEM desteğiyle yürütülen "Kırklareli, Edirne, Tekirdağ ve Çanakkale İllerinde Üreticilerin İyi Tarım Uygulamalarına Yaklaşımı ve Uygulamaların Ekonomik Analizi" başlıklı projeden elde edilen verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Kaynaklar

- Açıl, A.F., Demirci, R. 1984. Tarım Ekonomisi Dersleri. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No. 880, Ankara.
- Anonim, 2014a. Gıda Güvenliği ve Veteriner Halk Sağlığı. (mtayar.uludag.edu.tr) (Erişim tarihi, 09.09.2014).
- Anonim, 2014b. İyi Tarım Uygulamaları Nedir. (belgelendirme.ctr.com.tr) (Erişim tarihi: 09.09.2014).
- Anonim, 2014c. Konular. Bitkisel Üretim. İyi Tarım Uygulamaları, İstatistikler (www.tarim.gov.tr) (Erişim tarihi, 18.09.2014).
- Bayramoğlu, Z., Gündoğmuş, E., Çelik, Y. 2010. Ankara ili Kalecik ilçesinde yetiştirilen sofralık ve şaraplık üzüm üretiminin karlılık analizi üzerine bir araştırma. Tarım Ekonomisi Dergisi, 16(1): 25-31.
- Çakır, A., Karakaya, E., Kuzu, K. 2014a. Diyarbakır ili Eğil ilçesi bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 1(4): 490-500.
- Çakır, A., Karakaya, E., Işıklı, M., Çelik, Maraşlı, R. 2014b. Lice (Diyarbakır) ilçesi üzüm üreticilerinin sorunları ve çözüm önerileri. Türk Doğa ve Fen Dergisi, 3(2): 14-19.
- Çakır, A., Karakaya, E., Uçar, H.K. 2015. Mardin ili Savur ilçesi bağ işletmelerinin mevcut durumu ve potansiyeli. İğdir Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5(1): 9-19.
- Çakır, A., Sanyürek, Karaca, N., Karakaya, E., Ay, Ş. 2017. Nusaybin (Mardin) ilçesi bağcılığı sorunları ve çözüm önerileri. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 34(1): 15-25.
- Erkoyuncu, C., 2008. Ankara İli Beypazarı İlçesinde Organik ve Geleneksel Olarak Yapılan Domates Yetiştiriciliğinin Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. 126 s.
- FAO, 2014. FAOSTAT İnternet Tarım İstatistikleri. www.fao.org.
- Karabat, S., Savaş, Y., İnan, M.S., Güler, A., Aydın, B. 2015. İzmir ve Manisa İllerinde Üreticilerin İyi Tarım Uygulamalarına Yaklaşımı ve Uygulamaların Ekonomik Analizi. Proje Sonuç Raporu. Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü.
- Kıral, T., Kasnakoğlu, H., Tatlıdil, F.F., Fidan, H., Gündoğmuş, E. 1999. Tarımsal Ürünler İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veri Tabanı Rehberi. Proje Raporu 1999-13, Yayın No:37, Ankara.
- Özkan, B., Uzun, H.İ., Elidemir, A.Y., Bayır, A., Karadeniz, C.F. 2005. Örtüaltı ve açıkta üzüm üretiminin ekonomik analizi. Akdeniz

- Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 18(1): 77-85.
- Semerci, A., Kızıltuğ, T., Çelik, D.A., Kiracı, A.M. 2015. Türkiye Bağcılığının Genel Durumu. Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 20(2): 42-51.
- Şirikçi, B.S., Gül, M. 2016. Kahramanmaraş ilinde üzüm maliyet ve karlılığındaki gelişmelerin analizi. Türkiye XII. Tarım Ekonomisi Kongresi, 25-27 Mayıs, Isparta, s. 1581-1588.
- Tanrıvermiş, H. 2000. Orta Sakarya Havzası'nda Domates Üretiminde Tarımsal İlaç Kullanımının Ekonomik Analizi. Ankara Üniversitesi Araştırma Enstitüsü, Yayın No:42, Mayıs 2000, Ankara.
- TÜİK, 2016. İstatistik Göstergeler. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. www.tuik.gov.tr
- Uysal, H. ve Ateş, F. 2016. Organik ve konvansiyonel tüplü asma fidanı üretim uygulamalarının ekonomik karşılaştırması. Meyve Bilimi, 3(2): 8-12.